

Мерки за креирање на политики за поддршка на Земјоделство со Високи природни вредности (ВПВ)

1. Постоечки мерки за креирање на политики

Мерките за Рурален развој во Република Македонија се претставени со Националната Стратегија за Земјоделство и рурален развој која е усвоена во 2007 година. Претставувањето на политиката за рурален развој придонесе за значајно зголемување на буџетот за земјоделство во Република Македонија, меѓутоа значаен дел од буџетот е наменет за директни плаќања за поддршка на мерките.

Мерките кои можат да бидат земени в предвид за конзервација на земјоделски системи со високи природни вредности, се поделени во неколку групи:

- Директни плаќања за сточарско производство;
- Државна помош за воведување на високо квалитетни стандарди и заштитено географско потекло како и за одгледување на добиток;
- Поддршка на органско земјоделие;
- Поддршка за локални видови и традиционални сорти – не е имплементирана во 2011 година;
- Поддршка за плати за овчарите.

Република Македонија е во процес на стекнување полноправно членство во Европската Унија, и може легитимно да ги користи ИПАРД фондовите. Вообичаеното ко-финансирање за мерките за рурален развој е до 50% од трошокот за инвестиција. Доколку млади фармери или фарми аплицираат за подрачја со ограничени производни капацитети (LFA), тогаш се зголемува процентот до 55% и 60%. Доколку и двата услови се исполнети, процентот достигнува и до 65%.

Во Програмата се вклучени следните мерки:

- *Приоритет 1: Подобрвање на ефикасноста на пазарот и исполнување на стандардите од заедницата*

Мерка 101: Инвестиции во земјоделски домаќинства за реконструкција и надградба на стандардите на Европската Унија;

Мерка 103: Инвестиции во преработка и маркетинг на земјоделски производи за да се реструктурираат и надградат стандардите на Европската Унија.

- *Приоритет 3: Развој на руралната економија*

Мерка 302: Диверзификација и развој на економските активности за рурален развој.

Сите мерки се фокусирани на инвестиции за развој на различни сектори вклучувајќи го и сточарството и можат да придонесат за конзервација на земјоделски системи со високи природни вредности.

Република Македонија ги направи првите чекори кон развој на Националната агро-еколошка програма (НАЕП). Мерките се организирани во шест (6) пакети со фокус на специфични аспекти за прашања од агроеколошката политика на земјата. Некои од нив ќе бидат тестирани на ниво на пилот мерки преку ИПАРД, иако за нив не е предвиден буџет во 2011 година.

- 1) Традиционално земјоделие кое поддржува традиционални овоштарници (круши), локални раси овци (Шарпланинска, Овчеполска и Каракачанска), крави (Буша) и домашно говедо, додека поддршка за балканската коза не е обезбедена.
- 2) Управување со традиционални пасишта - поддржува управување со пасиштата и испаша на Бистра, Осогово, Јакупица и Илинско-Плакенска планина како и обновување и одржување на планинските пасишта преку ротација на испашата. Целта на оваа мерка е тестирање на ниво на пилот мерка за да се утврди дали традиционалното управување со тревниците може да биде поддржано, иако нема катастарски граници за пасиштата. Предвидено е дека оваа мерка ќе придонесе за зачувување и санација на тревните површини на високите планини кои се важни живеалишта, меѓутоа и за одржување на загрозените видови од саморастечки растенија и животни со што ќе се обезбеди баланс (одржливост) помеѓу зачувувањето и користењето на природните ресурси. Пилот подрачјата се селектирани според критериум да се планински пасишта за различно користење. Според податоците од Јавното претпријатие за управување, се селектирани пасишта во две пилот подрачја – Бистра и планината Стогово, со приближна искористеност на пасиштата од 70%, додека на планината Јакупица се користат 50% од пасиштата, а пасиштата на Плакенска планина скоро и да не се користат. Фармерите кои поседуваат најмалку 30 овци треба да ги носат на пасење на планинските пасишта во времетраење помеѓу 90-130 дена со густина на добитокот во зависност од капацитетот на пасиштето (помеѓу 3 и 4.7 грла/ха). Како директна поддршка се предлага исплата во висина од 30 евра по грло добиток.
- 3) Поддршка во заштитата на почвата и водата со зелени покровни култури во овоштарниците и лозовите насади како и интегрирано производство и ротација на културите (плодоред).
- 4) Поддршка на органско земјоделство за крмните и градинарски култури како и медицински и ароматични растенија.
- 5) Управување со природните карактеристики на пределот (пејзажите) и поттикнување на одржувањето на отворени ливади и природни граници.

- 6) Агро-еколошка едукација фокусирана на стручни обуки и подигнување на свеста кај луѓето.

Табела 1. Мерки кои се тековно вклучени во НАЕП

Шема	Под-шема	Под-мерка
Шема за традиционално земјоделство	Зачувување на локалните раси кои се во опасност од исчезнување	Зачувување на овца Шарпланинска
		Зачувување на овца Овчеполска
		Зачувување на овца Каракачанска
		Зачувување на крава Буша
		Зачувување на домашниот бивол
	Зачувување на традиционални овоштарници	Круши
Управување со традиционални пасишта	Управување со пасишта	Бистра
		Стогово
		Јакупица
		Илинско-Плакенски масив
	Обновување и одржување на планинските пасишта со ротација	
Заштита на почва и вода	Зелени покровни култури во овоштарници	Зелени покровни култури во овоштарници (пилот регион Ресен)
	Зелени покровни култури во лозови насади	
	Интегрирано производство	
	Ротација на култури (плодоред)	Плодоред кај градинарските култури во регионот на Пелагонија
Органско земјоделство		Органско производство на крмни култури
		Органско производство на градинарски култури
		Органско производство на крмни култури медицински и ароматични растенија
Управување со природните	Одржување на отворени полиња со косење	

карактеристики на пределот (пејзажи)	Одржување на природни граници	
Агро-еколошка обука	Стручна обука	
	Подигнување на свеста	

Дел од овие под-мерки се развиени со Европска поддршка (EuropeAid/129386/IC/SER/MK), Развој и имплементација на агро-еколошките мерки (Зачувување на локални раси кои се во опасност од исчезнување, Зачувување на сорта грозје „Станушина,, Органско производство на градинарски култури и медицински и ароматични растенија, Зелени покровни култури во овоштарниците во регионот на Ресен, Ротација на културите во регионот на Пелагонија). Целта е да овие под-мерки да се тестираат преку пилот мерката 201 од ИПАРД програмата „Подготовка за имплементација на активности поврзани со животната средина и природата. Меѓутоа, треба да се напомене дека не е планирана имплементација на агро-еколошка мерка за поддршка на тревни површини.

2. Главни заклучоци од студиите на случај

Земјоделството со високи природни вредности претставува одржлива употреба на земјоделско земјиште и традиционални системи на земјоделство. Некои „природни вредности,, се поврзуваат со високо ниво на биолошка разновидност или присуство на одредени видови и живеалишта кои се зависни од типот на земјоделските активности во тие области.

Генералниот заклучок од локалните студии на случај се однесува на главната закана кон земјоделството со високи природни вредности поврзана со недоволно искористување на пасиштата во овие области, намалени земјоделски активности и континуираната појава на иселување на населението од овие подрачја. Овие појави водат кон деградација на природните и традиционалните културни системи кои во минатото биле едни од водечките и значајни активности за оддржливост во руралните средини во Република Македонија.

Целта на предложените мерки е да се заштити земјоделството со високи природни вредности и враќањето на традиционалните земјоделски практики кои придонесуваат за подобрување на биолошката разновидност и социо-економските услови во руралните подрачја на Република Македонија.

I. Заштита на традиционалните пасишта со висок процент на полу-природна вегетација (управување со пасишта):

Под-мерка	Одржливо управување со пасиштата
<p>Оправданост на под-мерката</p>	<p>Доминантна карактеристика на земјоделството со високи природни вредности е низок интензитет на управување, со значајно присуство на полу-природната вегетација, особено пасишта.</p> <p>Фактот дека вегетацијата на пасиштата се одржува со пасење на животните (или косење за сено) е особено важен и претставува дел од земјоделските активности. Преку овие активности пасиштата претставуваат природен извор на храна за домашните животни, но во исто време и живеалиште на голем број животински и растителни видови. Со рационално користење на пасиштата се обезбедува оддржлива употреба, што обезбедува функционално користење на природните ресурси преку планско одржување и користење на ресурсите.</p> <p>Пасиштата имаат големо влијание брз структурата на вкупната земјоделска површина, со вкупна површина од околу 541 000 хектари, од каде произлегува и нивната голема стопанска важност како еколошки, природни ресурси - извори на добиточна храна за опстанок и развој на сточарството во ридско - планинските региони во Република Македонија.</p> <p>Од резултатите добиени во студиите на проектот „Поттикнување на Земјоделството со високи природни вредности“ е утврдено дека на пасиштата во Мариовскиот, Лакавичкиот и Реканскиот Регион на Република Македонија, напасувањето на домашни животни е непланско или мало, така што оваа редуцирана земјоделска активност придонесува за негативно влијание врз биолошките карактеристики на пасиштата. Имено, преку намаленото напасување во трите региони, природните активности доведуваат до зарастување на пасиштата со дрвенести видови и грмушки и појава на обична смрека (<i>Juniperus communis</i>), дива круша (<i>Pyrus pyraster</i>), дрен (<i>Cornus mas</i>), црвена смрека (<i>Juniperus oxycedrus</i>), зајачка (<i>Coronilla emeroides</i>), капина (<i>Rubus tomentosus</i>), дива слива (<i>Prunus cerasifera</i>), глог (<i>Crataegus heldreichii</i>), едносемен глог (<i>Crataegus monogyna</i>), роза (<i>Rosa canina</i>), леска (<i>Corylus avellana</i>), и др.</p> <p>Оваа појава ги намалува природните земјоделски ресурси, а исто така влијае врз природните карактеристики на пределот и биолошката разновидност на овие региони.</p> <p>Имплементацијата на оваа под-мерка ќе иницира планско и оддржливо искористување на пасиштата, зголемување на бројот на животни и нивната потреба за сточна храна.</p> <p>Истовремено, воведувањето на оваа под-мерка ќе придонесе кон поголемо значење од аспект на обезбедување широк спектар производи од анимално потекло со незаменлив карактер: млеко (за сирење, кашкавал) волна, месо –</p>

	<p>јагне карактеристично за регионот.</p> <p>Како дополнителна придобивка од оваа под-мерка треба да се додаде охрабрувањето и поддршката на сопствениците на сточниот фонд да поседуваат автохтона раса овчарски пес (шарпланинец).</p> <p>Ова треба да претставува додадена вредност за финансиска поддршка насочена кон заштита на автохтона животинска раса, што е дел од Националната стратегија за зачувување на анималната биолошка разновидност во Република Македонија.</p> <p>Оваа под-мерка ќе има важно влијание врз популацијата која живее во овие региони, каде искористеноста на пасиштата е поврзано со начинот на живот на локалното население.</p>
Еколошки цели:	<p>Општи цели на под-мерката:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Заштита на земјоделството со висока природна вредност • Поддршка на екстензивното традиционално земјоделство <p>Специфични цели на под-мерката:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Користењето на пасиштата на традиционален начин • Конзервација на квалитетот на пасиштата • Заштита на пасиштата од закоравеност и обраснатост • Зголемување на сточниот фонд во пилот регионите
Обем на пилот под-мерката	<p>Под-мерката се предлага да се спроведува во следните пилот региони, вклучувајќи ги:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Мариовски регион • Лакавички регион • Реканскиот регион • Регион на Раткова скала
Специфични барања	<p>Корисници:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Корисникот на оваа под-мерка треба да е регистриран во Регистарот на земјоделци при МЗШВ, да одгледува домашни животни кои се обележани и евидентирани во Регистарот на животни; - Корисникот на оваа под-мерка треба да поседува минимум 10 женски грла на говеда или 30 женски грла на овци или кози; - Доколку корисниците на оваа под-мерка користат пасишта кои не се нивна сопственост треба да имаат договор за користење со Претпријатието за управување со пасишта; - Корисникот на оваа под-мерка треба да учествува во едногодишните и повеќегодишни програми за заштита на животните и ветеринарно јавно здравство.
Основни (минимални) стандарди	<p>Релевантните задолжителни стандарди (основни) за агро-еколошките мерки се национални стандарди кои видливо се однесуваат кон задолжителните GAEC стандарди (се однесуваат на заштита на почвата од ерозија, органска материја во почвата, структура на почвата, минимален степен на одржување</p>

	<p>како и заштита и управување со водите и минимално користење на вештачки ѓубрива и производи за заштита на растенијата.</p>
<p>Барања за Управување со под-мерката</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Корисникот на оваа под-мерка треба да ги одржува или зголемува површините под пасишта за период од најмалку 5 години; • Корисникот на оваа под-мерка не смее да користи хемиски препарати во процесот на чистење на пасиштата од непожелна вегетација (обраснатост со грмушки, плевели, кртоли); • Корисникот на оваа под-мерка не смее да практикува палење на непожелната вегетација на пасиштата; • Корисникот мора да го почитуваат предвидениот временски период за напасување на животните, согласно капацитетот на пасиштата во регионите: <ul style="list-style-type: none"> • Мариово: 250-260 денови (летно-зимска испаша) • Лакавица: 270-290 денови (летно-зимска испаша) • Рекански регион: 130-150 денови (летна испаша) • Регион на Раткова скала: 210-230 денови (продолжена летна испаша). • Корисникот на оваа под-мерка треба да учествува во програми за обука од најмалку 4 часа годишно; • Корисникот на оваа под-мерка треба да изготви агро-еколошки план и да води евиденција за сите земјоделски активности спроведени на неговото земјоделско стопанство согласно обврските дефинирани во договорот за финансиска поддршка.
<p>Висина на плаќањата</p>	<p>50 -70 ЕУР/ха</p>
<p>Индикатори</p>	<p>Основа</p> <p>Мариовски Регион</p> <ul style="list-style-type: none"> • Број на фарми • Површина на пасиштата <p>Лакавички Регион</p> <ul style="list-style-type: none"> • Број на фарми • Површина на пасиштата <p>Рекански Регион</p> <ul style="list-style-type: none"> • Број на фарми • Површина на пасиштата <p>Регион на Раткова скала</p> <ul style="list-style-type: none"> • Број на фарми • Површина на пасиштата <p>Очекуван резултат</p> <p>Мариовски Регион</p> <ul style="list-style-type: none"> • Број на фарми • Површина на пасиштата <p>Лакавички Регион</p> <ul style="list-style-type: none"> • Број на фарми

	<ul style="list-style-type: none"> • Површина на пасиштата <p>Рекански Регион</p> <ul style="list-style-type: none"> • Број на фарми • Површина на пасиштата <p>Регион на Раткова скала</p> <ul style="list-style-type: none"> • Број на фарми • Површина на пасиштата
--	---

Под-мерка	Ротација на пасиштата
Оправданост на под-мерката	<p>Оваа подмерка ќе придонесе за поефективно одржување и заштита на природните и полу-природни пасишта во Република Македонија.</p> <p>¹Еколошките чисти зони и пространи пасишта кои зафаќаат повеќе од половината од вкупното земјоделско земјиште претставуваат одлична подлога за развој на овчарството. И покрај погодните географско-климатски услови со над 50% пасишта од вкупната земјоделска површина, овчарството бележи појава на намалување поради екстензивно-номадскиот начин на чување (одгледување), нерешените социјални услови на руралното население и миграцијата на населението во градските средини.</p> <p>Според регионалната анализа во 2009 година, само во три региони користењето на пасиштата било подоминантно: Полошки регион (79% пасишта), Пелагониски (57% пасишта) и Југозападен регион (51% пасишта).</p> <p>Генерално, во 2009 година е забележано намалување на вкупната земјоделска површина, при што површината под пасишта се намалила за 7,6%, а обработливата површина за 1,5% во однос на минатата 2008 година.</p> <p>Овчарството во Република Македонија се базира на мали индивидуални и семејни фарми со големина на стадо од 20 до 200 овци, ретко 300. Околу 95% од молзните овци се одгледуваат од страна на индивидуални земјоделски стопанства.</p> <p>Во 2009 година вкупниот број на овци изнесува 755.356 грла. Намалување за 8% во вкупниот број на овците е забележан кај индивидуалните земјоделски стопанства, додека кај земјоделските претпријатија е зголемен за 2,5%.</p> <p>Од резултатите добиени во „ Годишниот извештај за земјоделство и рурален развој на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство за 2009 година“ очигледен е податокот за намалена искористеност на пасиштата, но исто така и за намалениот број на овци во Република Македонија. Овие факти укажуваат на намалено користење на пасиштата во</p>

¹ Годишен извештај за земјоделство и рурален развој на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство за 2009 година, МЗШВ 2010

	<p>Република Македонија, што резултира со обраснатост на постоечките природни пасишта со грмушки, плевели и кртоли.</p> <p>За да се намали обраснатоста на пасиштата, целта на оваа мерка е да се развие и припреми план за напасување на пасиштата во Република Македонија, каде фармерите ќе бидат задолжени да спроведуваат ротација на пасиштата кои ги користат, со што ќе придонесат кон заштита и зачувување на пасиштата кои се загрозувани од обраснатост со грмушки, плевели и кртоли.</p>
Еколошки цели:	<p>Општи цели на под-мерката:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Одржување на природните пасишта • Поддршка на традиционалните екстензивни земјоделски системи со ВПВ <p>Специфични цели на под-мерката:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Користењето на пасиштата на традиционален начин • Конзервација на квалитетот на пасиштата
Обем на пилот под-мерката	<p>Под-мерката може да се спроведува хоризонтално на цела територија на Република Македонија.</p> <p>Под-мерката може да се спроведува во регионите дефинирани од страна на МЗШВ/ЈП за стопанисување со пасиштата.</p> <p>Под-мерката се предлага да се спроведува во следните пилот региони, вклучувајќи ги:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Мариовски регион • Лакавички регион • Реканскиот регион • Регион на Раткова скала
Специфични барања	<p>Корисници:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Корисникот на оваа под-мерка треба да е регистриран во Регистарот на земјоделци при МЗШВ, да одгледува домашни животни кои се обележани и евидентирани во Регистарот на животни; - Корисникот на оваа мерка треба да има најмалку 5 грла крупен добиток или 30 овци или кози; - Корисникот на оваа мерка треба да има договор со ЈП за управување со пасишта за користење на истите; - Корисникот на оваа под-мерка треба да учествува во едногодишните и повеќегодишни програми за заштита на животните и ветеринарно јавно здравство.
Основни (минимални) стандарди	<p>Релевантните задолжителни стандарди (основни) за агро-еколошките мерки се национални стандарди кои видливо се однесуваат кон задолжителните GAEC стандарди (се однесуваат на заштита на почвата од ерозија, органска материја во почвата, структура на почвата, минимален степен на одржување како и заштита и управување со водите и минимално користење на вештачки ѓубрива и производи за заштита на растенијата.</p>
Барања за Управување со	<ul style="list-style-type: none"> • Корисникот на оваа под-мерка треба да припреми план за испаша на добитокот за период од најмалку 5 години, изработен во соработка со

<p>под-мерката</p>	<p>J.П. за управување со пасиштата;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Корисникот на оваа подмерка треба точно да ги дефинира парцелите кои се вклучени во планот за напасување; • Корисникот на оваа подмерка треба да спроведе најмалку 3 ротации на пасиштата за временски период од 5 години, согласно капацитетот за испаша на пасиштето; • Корисникот на оваа под-мерка не смее да користи хемиски препарати во процесот на чистење на пасиштата од нежелна вегетација (обраснатост со грмушки, плевели, кртоли); • Корисникот на оваа под-мерка не смее да практикува палење на пасиштата и тревните површини во процесот на чистење на пасиштата од грмушки, плевели, кртоли; • Корисникот на оваа под-мерка треба да учествува во програми за обука од најмалку 4 часа годишно.
<p>Висина на плаќањата</p>	<p>80-100 ЕУР/ха</p>
<p>Индикатори</p>	<p>Основа</p> <p>Мариовски Регион</p> <ul style="list-style-type: none"> • Број на фарми • Површина на пасиштата <p>Лакавички Регион</p> <ul style="list-style-type: none"> • Број на фарми • Површина на пасиштата <p>Рекански Регион</p> <ul style="list-style-type: none"> • Број на фарми • Површина на пасиштата <p>Регион на Раткова скала</p> <ul style="list-style-type: none"> • Број на фарми • Површина на пасиштата <p>Очекуван резултат</p> <p>Мариовски Регион</p> <ul style="list-style-type: none"> • Број на фарми • Површина на пасиштата <p>Лакавички Регион</p> <ul style="list-style-type: none"> • Број на фарми • Површина на пасиштата <p>Рекански Регион</p> <ul style="list-style-type: none"> • Број на фарми • Површина на пасиштата <p>Регион на Раткова скала</p> <ul style="list-style-type: none"> • Број на фарми • Површина на пасиштата

2. Одржување на природните карактеристики на пределот

Под-мерка	Одржување на природните граници и меѓи на обработливите површини
<p>Оправданост на под-мерката</p>	<p>Оваа под-мерка ќе придонесе за поефективно одржување и заштита на природните карактеристики на пределот и анималната биолошка разновидност во Република Македонија.</p> <p>Со оглед на релативно високата деградација на природните вредности (биолошка разновидност) во европските земји, Република Македонија сеуште се карактеризира со прилично богата фауна, природни и полу-природни живеалишта во многу добро зачувана состојба.</p> <p>Иако истражувањата на природните вредности во Република Македонија сеуште не се завршени, според веќе спроведените Република Македонија има значајна биолошка разновидност: 1.580 видови алги, 340 лишаи, 1.250 габи, 3.700 видови растенија, 9.339 видови животни (8.833 безр’бетници и 506 р’бетници). Еден од поважните податоци е постоењето на 854 ендемски видови (135 алги, 117 растенија, 579 безр’бетници и 23 р’бетници). Во последниве 20^{тина} години, се поголемата експлоатација на дивниот свет за комерцијални цели, негативно влијае на основните компоненти на биолошката разновидност, особено врз диатомеите, лековитите растенија, безр’бетниците и р’бетниците. Македонската влада има донесено Одлука за класификација на загрозените видови од растителниот и животинскиот свет како и од габите, кои учествуваат во меѓународната трговија (TARIC, CITES и D4).</p> <p>Како резултат на спроведувањето на четири проекти за назначување важни области (ASCI) дефинирани се 35 EMERALD локации со вкупна територија од 752.223 ха (приближно 29% од РМ). Тука влегуваат и важните области за птиците (IBA), 19 важни области за растенијата (IPA) и 11 приоритетни области за пеперутките (PBA).</p> <p>Бидејќи меѓите и другите природни граници на обработливите земјоделски површини се живеалишта за птици, скривалишта и места за положување јајца, извор на храна, места за одмор во текот на миграцијата, нивната заштита е неопходна и од есенцијално значење за полските птици, како што се препелица (<i>Coturnix coturnix</i>), полска чучулига (<i>Alauda arvensis</i>), обична чучулига (<i>Galerida cristata</i>), црвеногрба сврачка (<i>Lanius collurio</i>), мало свраче (<i>Lanius minor</i>), сива овесарка (<i>Miliaria calandra</i>) во пониски рамничарски и ридски терени, а на повисоките ридски терени и пониски планини и шумската чучулига (<i>Lullula arborea</i>). Конкретно за Лакавичкиот регион (IBA код МК015) во рамките на оваа под-мерка треба да се истакне заштитата на полската јаребица (<i>Perdix perdix</i>) тесно поврзана со мозаични земјоделски системи (обработливо земјиште и овоштарници) и дебелоклунеста чучулига (<i>Melanocorypha calandra</i>) тесно поврзана со отворени полиња и суви степи и ливади. Истовремено ќе бидат заштитени и живеалиштата и биолошката разновидност на природните граници.</p>
<p>Еколошки цели:</p>	<p>Општи цели на под-мерката:</p>

	<ul style="list-style-type: none"> Одржување на природните карактеристики на пределите. <p>Специфични цели на под-мерката:</p> <ul style="list-style-type: none"> Заштита на природните и полу-природни живеалишта Одржување на природните граници Одржување на природните специфични карактеристики на пределот во регионите Заштита на биолошката разновидност
Обем на пилот под-мерката	Под-мерката се предлага да се спроведува во пилот регион Лакавица.
Специфични барања	<p>Корисници:</p> <ul style="list-style-type: none"> Корисникот на оваа под-мерка мора да поседува земјоделска површина во регионот на Лакавица; Корисникот на оваа под-мерка треба да поседува земјоделски површини на кои се наоѓаат природни и полу-природни граници (меѓи, камени ѕидови, грмушки...), дефинирани како живеалишта на животински и растителни видови од страна на МЖСПП.
Основни (минимални) стандарди	Релевантните задолжителни стандарди (основни) за агро-еколошките мерки се национални стандарди кои видливо се однесуваат кон задолжителните GAEC стандарди (се однесуваат на заштита на почвата од ерозија, органска материја во почвата, структура на почвата, минимален степен на одржување како и заштита и управување со водите и минимално користење на вештачки ѓубрива и производи за заштита на растенијата.
Барања за управување со под-мерката	<ul style="list-style-type: none"> Корисникот на оваа под-мерка мора да остави не-обработува површината покрај природните граници (меѓи и сл.) во појас широк 1 м; Корисникот на оваа под-мерка не треба да користи хемиски средства на не-обработената површина; Корисникот на оваа под-мерка не треба да ја коси површината која не ја обработува во периодот Март – Јуни; Доколку корисникот на оваа под-мерка поседува камени граници или тераси, не смее да ги разрушува или поместува; Корисникот на оваа под-мерка треба да припреми план за одржување на природните живеалишта на својата земјоделска парцела во соработка со компетентни лица од МЖСПП; Корисникот на оваа под-мерка треба да учествува во програми за обука од најмалку 4 часа годишно; Корисникот на оваа под-мерка треба да изготви агро-еколошки план и да води евиденција за сите земјоделски активности спроведени на неговото земјоделско стопанство согласно обврските дефинирани во договорот за финансиска поддршка.
Висина на плаќањата	50 ЕУР/ха
Индикатори	Основа (2011) Површина под природни граници во Лакавица.

	<p>Очекувани резултати Површина под природни граници во Лакавица.</p>
--	--

3. Одржливи земјоделски практики

Под-мерка	Одржливи земјоделски практики
Оправданост на мерката	<p>Оваа под-мерка ќе придонесе за поефективно одржување и заштита на почвата и водата преку рационална употреба на природните ресурси и употреба на одржливи земјоделски практики во Република Македонија.</p> <p>За еколошките проблеми поврзани со земјоделството во Република Македонија постојат само малубројни и ограничени податоци. Од таа причина, како приоритет се наметнува потребата од подготовка и усвојување на серија водичи и стандарди за управување со почвата и водата, воспоставување на системска и функционална програма за агро-еколошко управување со почвата, површинските и подземни води и биолошка разновидност, означување на загадени водени текови и формулирање и спроведување на „Кодот на добра земјоделска и хигиенска практика“ (ДЗХП).</p> <p>Иако главниот извор на загадување на почвата и водата е испуштањето нетретирана комунална и индустриска отпадна вода, во областите каде што има фарми, се појавува дифузно загадување на земјиштето и на површинските води со нитрати и фосфати (поради претерана употреба на минерални ѓубрива и шталско ѓубриво, особено кај почвите кои се многу подложни на ерозија). Според последните податоци, користењето на минерални ѓубрива е на ниско ниво (приближно 104 kg NPK/ха обработливо земјиште или 12kg NPK/ха земјоделско земјиште). Податоци за користење на минерални ѓубрива на ниво на земјоделско стопанство не постојат.</p> <p>Најсериозен извор на загадување на површинските води се пестицидите, азотни соединенија, фосфати, разни органски материи со висока потрошувачка на кислород и патогени организми (како резултат на неадекватно складирање и употреба на пестициди, шталско ѓубриво, течно ѓубриво, отпадна вода од силоси и друг отпад од фарми). Ваквиот отпад е присутен во области со интензивно земјоделство и фармерство. Со интензивирање и модернизацијата на земјоделството се очекува и зголемување на загадувањето.</p> <p>За таа цел оваа под-мерка се стреми кон воведување на земјоделски практики кои ќе ги надминат стандардите на ДЗХП и ќе придонесат за заштита на почвата и водата од прекумерно загадување од земјоделските</p>

	активности кон генерален пристап само преку одржливи земјоделски практики.
Еколошки цели:	<p>Општа цел на под-мерката:</p> <ul style="list-style-type: none"> Заштита на почвата и водите од загадување од земјоделски извори. <p>Специфични цели на под-мерката:</p> <ul style="list-style-type: none"> Намалување на користењето на пестициди и ѓубрива Намалување на загадувањето на водата и почвата како резултат на намалено и контролирано внесување на ѓубрива и пестициди Зголемување на содржината на органска материја во почвата и подобрување на хемиските својства.
Обем на пилот под-мерката	Под-мерката може да се спроведува хоризонтално на цела територија на Република Македонија. Под-мерката може се спроведува во региони дефинирани од страна на МЗШВ.
Специфични барања	Корисници: - Корисник на оваа подмерка се сите земјоделски субјекти во Република Македонија кои поседуваат минимум 0,3 ха земјоделско земјиште/обработливо земјиште.
Основни (минимални) стандарди	Релевантните задолжителни стандарди (основни) за агро-еколошките мерки се национални стандарди кои видливо се однесуваат кон задолжителните GAEC стандарди (се однесуваат на заштита на почвата од ерозија, органска материја во почвата, структура на почвата, минимален степен на одржување како и заштита и управување со водите и минимално користење на вештачки ѓубрива и производи за заштита на растенијата.
Барања за управување со под-мерката	<ul style="list-style-type: none"> Корисникот на оваа под-мерка треба да прави анализа на почвата секоја година; Корисникот на оваа под-мерка е должен да припреми и спроведе годишен план за ѓубрење врз основа на резултатите од агро-хемиските анализи; Корисникот на оваа под-мерка не смее да користи тиња од канализација; Корисникот на оваа под-мерка треба да учествува во програми за обука од најмалку 4 часа годишно; Корисникот на оваа под-мерка треба да изготви агро-еколошки план и да води евиденција за сите земјоделски активности спроведени на неговото земјоделско стопанство согласно обврските дефинирани во договорот за финансиска поддршка.
Висина на плаќањата	50 -70 ЕУР/ха
Индикатори	Основа <ul style="list-style-type: none"> Употреба на азот Употреба на пестициди

	<p>Очекувани резултати</p> <ul style="list-style-type: none"> • Површина • Употреба на азот • Употреба на пестициди
--	---

Под-мерка	Заштитни зони покрај водени текови
Оправданост на мерката	<p>Оваа под-мерка ќе придонесе за поефикасно одржување и заштита на водата преку рационална употреба на природните ресурси и употреба на одржливи земјоделски практики во Република Македонија.</p> <p>За еколошките проблеми поврзани со земјоделството во Република Македонија постојат само малубројни и ограничени податоци. Од таа причина, како приоритет се наметнува потребата од подготовка и усвојување на серија водичи и стандарди за управување со почвата и водата, воспоставување на системска и функционална програма за агро-еколошко управување со почвата, површинските и подземни води и биолошка разновидност, означување на загадени водени текови и формулирање и спроведување на „Кодот на добра земјоделска и хигиенска практика“ (ДЗХП).</p> <p>Иако главниот извор на загадување на почвата и водата е испуштањето нетретирана комунална и индустриска отпадна вода, во областите каде што има фарми, се појавува дифузно загадување на земјиштето и на површинските води со нитрати и фосфати (поради претерана употреба на минерални ѓубрива и шталско ѓубриво, особено кај почвите кои се многу подложни на ерозија). Според последните податоци, користењето на минерални ѓубрива е на ниско ниво (приближно 104 kg NPK/ха обработливо земјиште или 12kg NPK/ха земјоделско земјиште). Податоци за користење на минерални ѓубрива на ниво на земјоделско стопанство не постојат.</p> <p>Најсериозен извор на загадување на површинските води се пестицидите, азотни соединенија, фосфати, разни органски материи со висока потрошувачка на кислород и патогени организми (како резултат на неадекватно складирање и употреба на пестициди, шталско ѓубриво, течно ѓубриво, отпадна вода од силоси и друг отпад од фарми). Ваквиот отпад е присутен во области со интензивно земјоделство и фармерство. Со интензивирање и модернизацијата на земјоделството се очекува и зголемување на загадувањето.</p> <p>За таа цел оваа под-мерка се стреми кон воведување на земјоделски</p>

	<p>практики кои ќе ги надминат стандардите на ДЗХП и ќе придонесат за заштита на почвата и водата од прекумерно загадување од земјоделските активности кон генерален пристап само преку одржливи земјоделски практики.</p>
Еколошки цели:	<p>Општа цел на под-мерката:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Заштита на почвата и водите од загадување од земјоделски извори. <p>Специфични цели на под-мерката:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Намалување на користењето на пестициди и ѓубрива • Намалување на загадувањето на водата и почвата како резултат на намалено и контролирано внесување на ѓубрива и пестициди • Зголемување на содржината на органска материја во почвата и подобрување на хемиските својства.
Обем на пилот под-мерката	<p>Под-мерката може да се спроведува хоризонтално на цела територија на Република Македонија.</p> <p>Под-мерката може се спроведува во региони дефинирани од страна на МЗШВ.</p>
Специфични барања	<p>Корисници:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Корисник на оваа подмерка се сите земјоделски субјекти во Република Македонија кои поседуваат минимум 0,3 ха земјоделско земјиште/обработливо земјиште.
Основни (минимални) стандарди	<p>Релевантните задолжителни стандарди (основни) за агро-еколошките мерки се национални стандарди кои видливо се однесуваат кон задолжителните GAEC стандарди (се однесуваат на заштита на почвата од ерозија, органска материја во почвата, структура на почвата, минимален степен на одржување како и заштита и управување со водите и минимално користење на вештачки ѓубрива и производи за заштита на растенијата.</p>
Барања за управување со под-мерката	<ul style="list-style-type: none"> • Корисникот на оваа под-мерка е должен да формира и одржува зелена покривка со ширина од 5м покрај водениот тек; • Корисникот на оваа под-мерка е должен да ја почитува забраната за употреба на минерални ѓубриња во заштитниот појас широк 5м покрај водениот тек; • Корисникот на оваа под-мерка е должен да ја почитува забраната за употреба на тиња од канализација во заштитниот појас широк 5м покрај водениот тек; • Корисникот на оваа под-мерка е должен да ја почитува забраната за употреба на препарати за заштита на растенијата (ПЗР) во заштитниот појас широк 5м покрај водениот тек; • Корисникот на оваа под-мерка треба да ја коси зелената покривка во заштитниот појас широк 5м покрај водениот тек најмалку еднаш годишно; • Корисникот на оваа под-мерка треба да учествува во програми за обука од најмалку 4 часа годишно;

	<ul style="list-style-type: none"> • Корисникот на оваа под-мерка треба да изготви агро-еколошки план и да води евиденција за сите земјоделски активности спроведени на неговото земјоделско стопанство согласно обврските дефинирани во договорот за финансиска поддршка.
Висина на исплати	80-100 ЕУР/ 100 m
Индикатори	<p>Основа</p> <ul style="list-style-type: none"> • Површина • Метри покрај водените текови <p>Очекувани резултати</p> <ul style="list-style-type: none"> • Површина • Метри покрај водените текови

Прилог 1. Платежни калкулации

1. Делумен буџет за одржливо управување со пасишта					
А. ПРИХОДИ:					
	Вообичаена пракса		Пракса поддржана од АЕМ		Разлика
	Опис	Вкупно	Опис	Вкупно	
Загуби во приходите	1 ха пасиште (LU=7 овци)	26 600	1 ха пасиште (LU=7 овци)	26 600	0
ВКУПЕН ПРИХОД		26 600		26 600	0
Б. ПРОМЕНЛИВИ ТРОШОЦИ:					
Пашарина	50 мкд x 7 овци/ха	350	50 мкд x 7 овци/ха	350	0
Сено од луцерка	55кг/грло/годишно x 8мкд/кг мкд x 7 овци/ха	3 080	55кг/грло/годишно x 8мкд/кг мкд x 7 овци/ха	3 080	0
Сол	2кг/грло/годишно x 8мкд/кг мкд x 7 овци/ха	112	2кг/грло/годишно x 8мкд/кг мкд x 7 овци/ха	112	0
Концентрат	100 кг/грло/годишно x 18мкд/кг мкд x 7 овци/ха	12 600	100 кг/грло/годишно x 18мкд/кг мкд x 7 овци/ха	12 600	0
Ветеринарни услуги	100 мкд/грло x 7 овци/ха	700	100 мкд/грло x 7 овци/ха	700	0
Работна сила/грло	1 грло x 1000 мкд x 7 овци/ха	7 000	1 грло x 1000 мкд x 7 овци/ха	7 000	0
Работна сила/ха за одржување			5 работни денови x 700 мкд/ха	3 500	-3 500
					0
ВКУПНО ПРОМЕНЛИВИ ТРОШОЦИ		23 842		27 342	-3 500
Б. Трансакциски трошоци					

Обука за управување со пасишта	н/п	0	1 до 5 години	1 000	-1 000
Припрема на агро-еколошки план	н/п	0	1 до 5 години	1 000	-1 000
Документација	н/п	0	Секоја година	1 000	-1 000
ВКУПНО ВАРИЈАБИЛНИ ТРОШОЦИ					-3 000

Загуби на сопствени внесени средства	
Разлика во мкд	-3 500
Загуби на сопствени внесени средства	
Разлика во мкд	-57
Трансакциски трошоци во мкд	-3 000
Трансакциски трошоци во евра	-49 €

Литература:

1. Ташковски, М. (1954), Производство на млеко од Шарпланинска овца, Годишен симпозиум на Факултетот за Земјоделие и шумарство - Скопје, вол. XV:87-113.
2. Ташковски, М. (1962). Познавање на Овчеполската овца. Годишен симпозиум на Факултетот за Земјоделие и шумарство - Скопје, вол. XV:183-202.
3. Ташковски, М. Придонес кон за препознавање на фенотипот на Шарпланинската овца. Годишен симпозиум на Факултетот за Земјоделие и шумарство - Скопје, вол. XV:5-83.
4. Митиќ, А. Н. (1984).
5. Државен завод за статистика на Република Македонија. 2011. Скопје.
6. Годишен баланс на фирми и земјоделци. 2009.
7. Смилевски, С. (1974). Одгледување на добиток – Скопје.

2. Делумен буџет за ротација на пасишта

А. ПРИХОДИ:

	Вообичаена пракса		Пракса поддржана од АЕМ		Разлика
	Опис	Вкупно	Опис	Вкупно	
Загуби во приходите	1 ха пасиште (LU=7 овци)	26 600	1 ха пасиште (LU=7 овци)	26 600	0
ВКУПЕН ПРИХОД		26 600		26 600	0

Б. ПРОМЕНЛИВИ ТРОШОЦИ :

Пашарина	50 мкд x 7 овци/ха	350	50 мкд x 7 овци/ха	350	0
Сено од луцерка	55кг/грло/година x 8мкд/кг мкд x 7 овци/ха	3 080	55кг/грло/година x 8мкд/кг мкд x 7 овци/ха	3 080	0
Сол	2кг/грло/година x 8мкд/кг мкд x 7 овци/ха	112	2кг/грло/година x 8мкд/кг мкд x 7 овци/ха	112	0
Концентрат	100 кг/грло/година x 18мкд/кг мкд x 7 овци/ха	12 600	100 кг/грло/година x 18мкд/кг мкд x 7 овци/ха	12 600	0
Ветеринарни услуги	100 мкд/грло x 7 овци/ха	700	100 мкд/грло x 7 овци/ха	700	0
Работна сила/грло	1 грло x 1000 мкд x 7 овци/ха	7 000	1 грло x 1000 мкд x 7 овци/ха	7 000	0
Работна сила/ха за одржување	н/п		5 работни денови x 700 мкд/ха	3 500	-3 500
Транспортни трошоци			Транспорт на животни (паушал)	3 500	-3 500
ВКУПНО ПРОМЕНЛИВИ ТРОШОЦИ		23 842		30 842	-7 000

В. Трансакциски трошоци

Обука за управување со пасишта	н/п	0	1 до 5 години	1 000	-1 000
--------------------------------	-----	---	---------------	-------	--------

Припрема на агро-еколошки план	н/п	0	1 до 5 години	1 000	-1 000
Документација	н/п	0	Секоја година	1 000	-1 000
ВКУПНО ПРОМЕНЛИВИ ТРОШОЦИ					-3 000

Загуби на сопствени внесени средства
Разлика во мкд

-7 000

-114

Загуби на сопствени внесени средства
Разлика во мкд

Трансакциски трошоци во мкд

-3 000

Трансакциски трошоци во евра

-49 €

Литература:

1. Ташковски, М. (1954), Производство на млеко од Шарпланинска овца, Годишен симпозиум на Факултетот за Земјоделие и шумарство - Скопје, вол. XV:87-113.
2. Ташковски, М. (1962). Познавање на Овчеполската овца. Годишен симпозиум на Факултетот за Земјоделие и шумарство - Скопје, вол. XV:183-202.
3. Ташковски, М. Придонес кон за препознавање на фенотипот на Шарпланинската овца. Годишен симпозиум на Факултетот за Земјоделие и шумарство - Скопје, вол. XV:5-83.
4. Митиќ, А. Н. (1984).
5. Државен завод за статистика на Република Македонија. 2011. Скопје.
6. Годишен баланс на фирми и земјоделци. 2009.
7. Смилевски, С. (1974). Одгледување на добиток – Скопје.

3. Делумен буџет за одржување на природните граници и меѓи на обработливите површини					
А. ПРИХОДИ:					
	Вообичаена пракса		Пракса поддржана од АЕМ		Разлика Опис
	Опис	Вкупно	Опис	Вкупно	
Производство на пченка/ха	3300кг x 11мкд/кг	36 600	3300кг x 11мкд/кг - 5%	34 485	-2 115
ВКУПЕН ПРИХОД		36 600		34 485	-2 115
Б. ВКУПЕН ПРИХОД					
Семенски материјал		4 800		4 800	0
Ѓубриво	10 м ³ * 150 мкд/ м ³	1 500		1 500	0
Азотно ѓубриво	400 кг/ха*16 мкд/кг	6 400	400 кг/ха*16 мкд/кг	6 400	0
Производи за заштита на растенијата	10 л или кг/ха *1000 мкд л или кг	10 000	10 л или кг/ха *1000 мкд л или кг	10 000	0
Агротехнички мерки	н/п	13 000	Додатни мерки во одржување на природните граници	15 000	-2 000
ВКУПНО ПРОМЕНЛИВИ ТРОШОЦИ		35 700		37 700	-2 000
В. Трансакциски трошоци					
Обука за управување со пасишта	н/п	0	1 до 5 години	1 000	-1 000
Припрема на агро-еколошки план	н/п	0	1 до 5 години	1 000	-1 000
Документација	н/п	0	Секоја година	1 000	-1 000
ВКУПНО ПРОМЕНЛИВИ ТРОШОЦИ					-3 000
Загуби на сопствени внесени средства					
Разлика во мкд					-4 115
Загуби на сопствени внесени средства					-67

	Разлика во мкд				
					-3 000
	Трансакциски трошоци во мкд				-49 €
Литература:					
1. Државен завод за статистика на Република Македонија. 2011. Скопје.					
2. Просечна калкулација за фарма. Систем за набљудување на фарми. 2008. Скопје.					
4. Делумен буџет за одржливи земјоделски практики					
А. ПРИХОДИ:					
	Вообичаена пракса		Пракса поддржана од АЕМ		Разлика Вкупно
	Опис	Вкупно	Опис	Вкупно	
Производство на пченка/ха	3300кг x 11мкд/кг	36 600	3300кг x 11мкд/кг - 5%	34 485	-2 115
ВКУПЕН ПРИХОД		36 600		34 485	-2 115
Б. ПРОМЕНЛИВИ ТРОШОЦИ:					
Семенски материјал		4 800		4 800	0
Ѓубриво	10 м ³ * 150 мкд/ м ³	1 500	10 м ³ * 150 мкд/ м ³	1 500	0
Азотно ѓубриво	400 кг/ха*16 мкд/кг	6 400	350 кг/ха*16 мкд/кг	5 600	800
Производи за заштита на растенијата	10 л или кг/ха *1000 мкд л или кг	10 000	10 л или кг/ха *1000 мкд л или кг	10 000	0
Агротехнички мерки		13 000		13 000	0
Семенски материјал	н/п	0	5 пати * 700 мкд	3 500	-3 500
ВКУПНО ВАРИЈАБИЛНИ ТРОШОЦИ		35 700		38 400	-2 700
В. Трансакциски трошоци					
Обука	н/п	0	1 до 5 години	1 000	-1 000
Подготовка на агроеколошки план	н/п	0	1 до 5 години	1 000	-1 000
Одржување на документација	н/п	0	Секоја година	1 000	-1 000
ВКУПНО ПРОМЕНЛИВИ					-3 000

ТРОШОЦИ					
Загуби на сопствени внесени средства Разлика во мкд					-4 815
Загуби на сопствени внесени средства Разлика во мкд					-78
Трансакциски трошоци во мкд					-3 000
Трансакциски трошоци во евра					-49 €
Литература:					
1. Државен завод за статистика на Република Македонија. 2011. Скопје.					
2. Просечна калкулација за фарма. Систем за набљудување на фарми. 2008. Скопје.					
5. Делумен буџет за заштитни зони покрај водени текови					
А. ПРИХОДИ:					
	Вообичаена пракса		Пракса поддржана од АЕМ		Разлика Вкупно
	Опис	Вкупно	Опис	Вкупно	
Производство на пченка/ха	3300кг x 11мкд/кг	36 600	3300кг x 11мкд/кг - 5%	34 485	-2 115
ВКУПНО ПРИХОДИ		36 600		34 485	-2 115
Б. ПРОМЕНЛИВИ ТРОШОЦИ:					
Семенски материјал		4 800		4 320	480
Ѓубриво	10 м ³ * 150 мкд/м ³	1 500	10 м ³ * 150 мкд/м ³	1 500	0
Азотно ѓубриво	400 кг/ха*16 мкд/кг	6 400	350 кг/ха*16 мкд/кг	5 600	800
Производи за заштита на растенијата	10 л или кг/ха *1000 мкд л или кг	10 000	9,5 л или кг/ха *1000 мкд л или кг	9 500	500
Агротехнички мерки		13 000	Одржување на заштитни зони покрај водени текови	15 000	-2 000
ВКУПНО ПРОМЕНЛИВИ ТРОШОЦИ		35 700		35 920	-220
В. Трансакциски трошоци					

Обука	н/п	0	1 до 5 години	1 000	-1 000
Подготовка на агроеколошки план	н/п	0	1 до 5 години	1 000	-1 000
Одржување на документација	н/п	0	Секоја година	1 000	-1 000
ВКУПНО ПРОМЕНЛИВИ ТРОШОЦИ					-3 000
			Загуби на сопствени внесени средства		
			Разлика во мкд		-2 335
			Загуби на сопствени внесени средства		
			Разлика во евра		-38
			Трансакциски трошоци во мкд		-3 000
			Трансакциски трошоци во евра		-49 €
Литература:					
1. Државен завод за статистика на Република Македонија. 2011. Скопје.					
2. Просечна калкулација за фарма. Систем за набљудување на фарми. 2008. Скопје.					